

6. Пономаренко В.С., Ястремская Е.Н. и др. Механизм управления предприятием: стратегический аспект. – Харьков: ХГЭУ, 2002. – 252 с.

7. О.А. Курносова, А.П. Микитенко. Прогнозирование развития энергопредприятий Украины // Вісник Хмельницького національного університету. – 2008. – № 4, Т.3. – С. 94 – 98.

Надійшла 09.05.2009

УДК 332.87

А. Ю. САВЕНКО

Автомобільно-дорожній інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет»

РІВЕНЬ ДОХОДІВ НАСЕЛЕННЯ ЯК ОДИН ІЗ ЧИННИКІВ ОПЛАТИ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ

В статті визначається вплив чинників рівня доходів населення на рівень оплати комунальних послуг. Проаналізована порівняльна динаміка статистичних показників по Донецькій області щодо змін у рівні заборгованостей заробітної плати та оплати житлово-комунальних послуг. За допомогою кореляційно-регресійного аналізу проаналізований вплив рівня доходів населення на коефіцієнт оплати послуг з водопостачання.

Influence of factors of profit level of population on the level of payment of public utilities is determined in the article. The comparative dynamics of statistical indexes in Donetsk area in relation to changes in the debt level of payment and payment of public-housing utilities is analysed. The influence of profit level of population on the coefficient of payment of water-supply utilities by a correlation-regressive analysis is analysed in the article.

Житлово-комунальна реформа має багатогранний вплив на різні сторони життя нашої держави. За її ходом стежать і активно беруть участь в її проведенні уряд, відповідні міністерства і відомства, місцеві органи державної влади, також ця тема широко представлена в засобах масової інформації. Поштовхом до зацікавленості вчених ЖКГ стали проблеми, які гальмують економіку України: питання функціонування підприємств цієї галузі народного господарства, існуючий витратний механізм формування тарифів на комунальні послуги та необхідність поліпшення інвестиційного клімату з метою спрямування коштів на розвиток даної сфери [1]. В сучасних умовах реформування житлово-комунального господарства не може розглядатися у відриві від змін, що відбуваються, як в області економіки, так і в області матеріального положення населення.

Публікації з досліджуваного питання показують, що тема актуальна не тільки для перехідного кризового періоду, і не тільки для України. Дослідженню ролі і місця ЖКГ у соціально-економічному розвитку суспільства притаманних галузі проблем і шляхів їх вирішення присвячено праці О.М. Білянського, Є.В. Кортотаєва, О.Ю. Кучеренка, В.В. Рибак і багатьох інших авторів. Різні аспекти управління складними системами, до яких відноситься і ЖКГ, розкриваються у працях О.Т. Рибалка, Г.М. Дробишева, В.В. Герасимової, І.О. Савіної та ін. Проблеми тарифоутворення розглядалися в роботах О.О. Лукянченко, В.П. Полуянова, І.Г. Мельника та ін.

Проведені дослідження створюють передумови для успішного пошуку шляхів реформування системи ЖКГ. При критичному усвідомленні накопиченого теоретичного і практичного багажу розуміємо, що житлово-комунальна реформа повинна містити в собі не лише економічну, а й виконувати соціальну функцію, пов'язану з рівнем заробітної плати та пенсійним забезпеченням населення. З позиції населення, його соціально-економічного захисту, а саме з рівня його доходів, необхідно перш за все, розглядати пріоритети змін економічних відносин в даній сфері. На цьому аспекті і зосередимо свою увагу. Так як одним з ключових питань у реформі ЖКГ залишається підвищення тарифів на відповідні послуги, а серед фундаментальних чинників проблеми чільне місце посідає постійне зростання заборгованості споживачів, то вивчення факторів впливу на рівень оплати комунальних послуг безперечно актуальне. Ключовим фактором, на перший погляд, виступає рівень доходів населення.

Метою статті є оцінка впливу рівня доходів населення на рівень оплати житлово-комунальних послуг.

Серед багатьох факторів, що впливають на рівень оплати комунальних послуг, важливо оцінити фактор платоспроможності населення. Вказаний чинник можна охарактеризувати через такі показники, як рівень заборгованості по заробітній платі та загальний рівень доходів населення. Проаналізуємо їх динаміку та взаємозв'язок з рівнем оплати комунальних послуг.

Вивчимо статистичні показники динаміки заборгованості по заробітній платі та оплати комунальних послуг в Донецькій області, які наводить Головне управління статистики.

Істотну частину споживчих витрат населення складає оплата житлово-комунальних послуг. У зв'язку з постійним підвищенням комунальних тарифів в період реформування економіки і без того важко вирішувана для багатьох громадян проблема погашення заборгованості по їх оплаті загострилася. Згідно з даними звітності Головного управління статистики в Донецькій області [2] у 2005 році в середньому на одне домогосподарство ці платежі склали 90,5 грн в місяць, або 7,5% сукупних витрат (у 2004 р. – 8,3%, а,

наприклад, в 2002 р. було 9,6%). Рівень оплати нарахованих за I квартал 2006 рік [3] сум склав лише 82%, внаслідок чого борги зросли з початку року на 9% і за станом на початок квітня досягли 1181 млн грн. Слід зазначити, що на цю дату заборгованість по оплаті праці, що вважалася однією з причин невчасної оплати житлово-комунальних послуг, в цілому по області була менше боргів населення за послуги житлово-комунальної сфери майже на 1 млрд грн. Протягом другого кварталу 2006 року [2] борги дещо знизилися, проте в цілому з початку 2006 року зросли на 4% і станом на початок липня склали 1134,3 млн грн. На цю дату заборгованість по оплаті праці в цілому по області була менше боргів населення за послуги житлово-комунальної сфери майже на 900 млн грн. На початок жовтня 2006 року [4] борги зросли на 3,5% і склали 1124,4 млн грн. За весь 2006 рік [5] борги зросли на 18% (у тому числі на 14% за четвертий квартал) і за станом на початок січня 2007 року склали 1282,7 млн грн. Заборгованість по оплаті праці по області на початок 2007 років була менше боргів населення на 1104,4 млн грн.

Рівень оплати нарахованих за I квартал 2007 р. [6] сум склав лише 78%, внаслідок чого борги зросли з початку року на 14% і станом на початок квітня досягли 1456,7 млн грн. Заборгованість по оплаті праці на цей момент менше боргів населення на 1251,5 млн грн. На початок липня 2007 року [7] борги зросли на 10,2% і за станом досягли 1414 млн грн. Заборгованість по оплаті праці менше боргів населення на 1208,7 млн грн.

Згідно з статистичними даними знову маємо підтвердження тому, що істотну частину споживчих витрат населення складає оплата житлово-комунальних послуг. Наприклад [8], у 2006 р. в середньому на одне домогосподарство витрачалося 119,1 грн в місяць, або 8,7% сукупних витрат (у 2005 р. було 7,5%), а в четвертому кварталі питома вага цих витрат досягла 12%. З початку 2007 року [8] борги зросли на 6,1% і станом на початок жовтня досягли 1360,7 млн грн. Заборгованість по оплаті праці, в цілому по області на початок жовтня, була менше боргів населення на 1185,5 млн грн. Що цікаво, якщо заборгованість по зарплаті в цей період в 8 разів менше боргів населення за житлово-комунальні послуги, то банківські вклади громадян в стільки ж раз більше боргів перед комунальниками.

Наочно демонструють зміни, які відбувались у динаміці зазначених показників, графіки, наведені Головним управлінням статистики в Донецькій області у кварталних формах звітності [2 – 8] з остаточним варіантом динаміки у звіті «Про рівень життя населення Донецької області за 9 місяців 2007 року». Цей варіант і представлений на рис. 1.

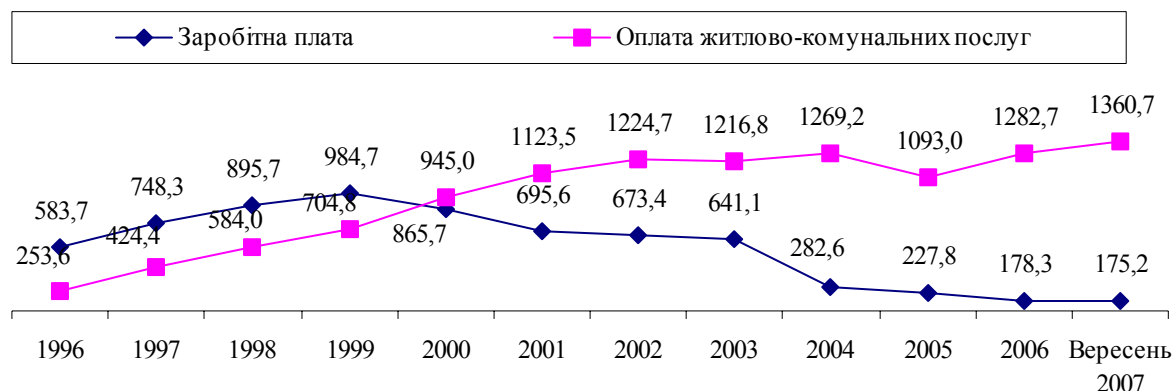

Рис. 1. Динаміка заборгованості по заробітній платі та оплаті комунальних послуг за 1996 – 2007 роки в Донецькій області, млн грн, на кінець періодів

Надалі, не дивлячись на підвищення грошових доходів, заборгованість по оплаті житлово-комунальних послуг продовжує зростати [9].

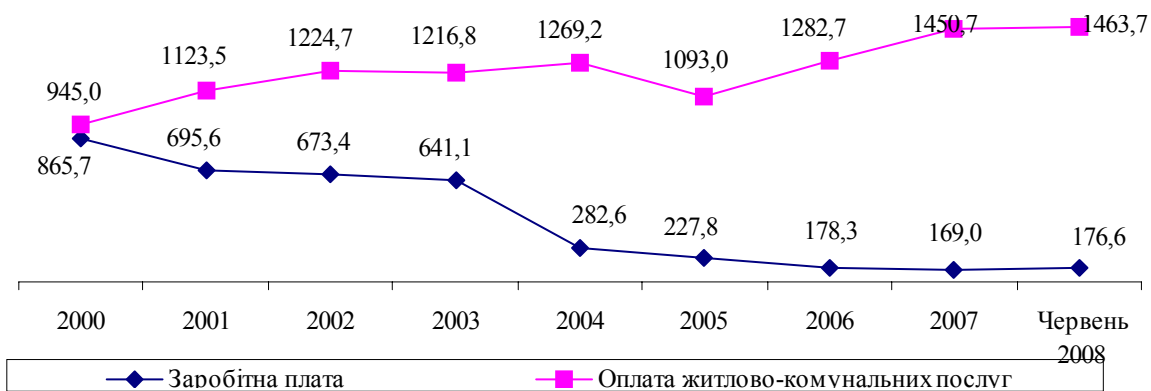

Рис. 2. Динаміка заборгованості по заробітній платі та оплаті комунальних послуг за 2000 – 2008 роки в Донецькій області, млн грн, на кінець періодів

У 2007 році в середньому на одне домогосподарство витрачалося 176 грн в місяць [9], або 10,4% (у 2006г. було 8,7%). Не дивлячись на підвищення грошових доходів, заборгованість по оплаті цих послуг залишається значною. Рівень оплати нарахованих за I квартал 2008 рік [10] сум склав лише 88%, внаслідок чого борги зросли з початку року на 6% і за станом на початок квітня досягли 1542,3 млн грн. Заборгованість по оплаті праці в цей період, як і раніше, менше боргів населення на 1387,9 млн грн.

В той же час, якщо в I кварталі 2008 року рівень оплати складав 88%, то в другому [10] – 114%, внаслідок чого борги зросли з початку року лише на 1% і станом на початок липня склали 1463,7 млн грн. Заборгованість по оплаті праці була менше боргів населення на 1287,1 млн грн.

По графіках наочно видно, що лише в періоді до 1999 року ми можемо простежити залежність зростання рівня заборгованості по оплаті комунальних послуг від зростання заборгованості по заробітній платі. Однак вже з 2000 року такої залежності не відбувається. При тому що заборгованість по заробітній платі відчутно знижується, заборгованість по оплаті комунальних послуг продовжує зростати. Якщо заборгованість по зарплаті на початок липня 2008 року в 8,3 разів менше боргів населення за житлово-комунальні послуги, то банківські вклади громадян і отримані населенням кредити більше боргів перед комунальниками відповідно в 10,7 і 8,8 рази. Таким чином простежується тенденція до заощадження коштів населенням і недовіри до існуючої системи фінансування житлово-комунальним господарства.

Для того щоб більш суттєво вивчити зазначену проблематику оцінимо залежність між рівнем доходів населення та рівнем оплати комунальних послуг. Ця залежність дозволяє виявити як оплата комунальних послуг буде залежати від рівня доходів населення.

Дослідження проведемо за допомогою кореляційно-регресійного аналізу даних Головного управління статистики Донецької області про рівень наявних доходів населення та фактичних даних звітності Горлівського УВКХ ГПП Укрпромводчермет (форма № 1С – водопостачання, водовідведення) про надання житлово-комунальних послуг та їх оплату за 2005 – 2007 рік. Додатково для аналізу розрахуємо коефіцієнт оплати послуг як співвідношення обсягу оплачених послуг до чистого доходу від реалізації послуг.

Таблиця 1

Вихідні дані для аналізу [11; 12]

Період		Чистий дохід від реалізації послуг, всього (тис. грн)	Чистий дохід від реалізації послуг населенню безпосередньо (тис. грн)	Обсяг оплачених послуг без ПДВ, всього (тис. грн)	Обсяг оплачених послуг без ПДВ, населення безпосередньо (тис. грн)	Коефіцієнт оплати послуг	Коефіцієнт оплати послуг населенням	Наявні доходи населення у розрахунку на 1 особу по Донецькій обл.
2005 рік	1 квартал	3794,40	2121,84	3336,84	1607,58	0,879412	0,757635	450,90
	2 квартал	4637,60	2593,36	4078,36	1964,82	0,879412	0,757635	541,70
	3 квартал	5554,30	4043,90	4621,00	2497,70	0,831968	0,617646	656,20
	4 квартал	5816,80	3623,10	5269,50	2768,20	0,905910	0,764042	714,20
2006 рік	1 квартал	5434,20	3347,80	4701,40	2322,30	0,865150	0,693679	619,60
	2 квартал	4989,40	3338,10	4831,60	2603,30	0,968373	0,779875	682,40
	3 квартал	5162,90	3530,90	6486,30	2914,50	1,256329	0,825427	780,10
	4 квартал	6533,60	4220,80	6409,90	3566,20	0,981067	0,844911	869,80
2007 рік	1 квартал	6196,10	3921,00	6347,70	3328,60	1,024467	0,848916	783,50
	2 квартал	6264,90	4399,60	6039,00	3581,80	0,963942	0,814119	858,10
	3 квартал	6482,30	4535,70	6472,80	3959,90	0,998534	0,873052	996,10
	4 квартал	6435,60	3825,10	7282,80	4218,90	1,131643	1,102952	1145,60

Спочатку проведемо оцінку впливу наявних доходів населення на рівень оплати послуг водопостачання в цілому та населенням зокрема. Такий аналіз свідчить, що рівень оплати комунальних послуг має слабку залежність від наявних доходів населення у розрахунку на 1 особу. Максимальний вплив цих чинників на рівень оплати комунальних послуг ледве перевищує 40%.

Більш суттєвими є розраховані типи залежності впливу рівня доходів населення на оплату послуг водопостачання населенням. Результати розрахунків по різних типах залежності оплати послуг водопостачання населенням зведемо у табл. 2.

Таблиця 2

Результати розрахунків впливу рівня доходів населення на оплату послуг водопостачання населенням

Тип залежності	Наявні доходи населення у розрахунку на 1 особу в Донецькій області	
	Рівень оплати комунальних послуг населенням, % до нарахованої суми	
Лінійна	$y = 0,0005x + 0,4328$	$R^2 = 0,6554$
Логарифмічна	$y = 0,3371\text{Ln}(x) - 1,4187$	$R^2 = 0,5466$
Параболічна	$y = 1\text{E}-06x^2 - 0,0012x + 1,059$	$R^2 = 0,8102$
Ступеневий	$y = 0,059695x^{0,393048}$	$R^2 = 0,525477$
Експоненціальна	$y = 0,518068e^{0,000572x}$	$R^2 = 0,623535$

Результати проведеного дослідження свідчать, що рівень оплати комунальних послуг населенням має доволі тісну залежність від наявних доходів населення у розрахунку на 1 особу. Це підтверджує той розповсюджений на Україні факт, що в сукупних витратах домогосподарств істотну частину складає оплата житлово-комунальних послуг. Це свідчить про бідність населення та неможливість оплатити повний обсяг житлово-комунальних послуг. Існування залежності економічної стабільності підприємств ЖКГ від платоспроможного попиту населення, особливо при існуючих низьких доходах, виступає свідченням неефективності функціонування всієї системи місцевого самоврядування та державної соціальної політики в цілому. В існуючих умовах виникає нагальна необхідність реформування житлово-комунального господарства не як окремої галузі економіки, а як складової економіки, в якій на сьогодні в повній мірі не діють економічні закони, перш за все закон вартості робочої сили, згідно з дією якого ціна робочої сили повинна визначатись вартістю суспільно необхідних витрат на її відтворення, включаючи вартість житлово-комунальних послуг.

На наш погляд, встановлення обґрунтованої залежності між рівнем доходів населення та рівнем оплати комунальних послуг має важливе значення, проте чітко розуміємо що необхідний пошук інших чинників, з якими може бути пов'язаний рівень оплати комунальних послуг. Щодо рівня платоспроможності населення, то важливо оцінити вплив на рівень оплати комунальних послуг таких можливих факторів як середньомісячна заробітна плата, пенсії, субсидії по різних верстам населення в цілому та по видах послуг. Це й буде подальшими етапами для вивчення питання формування рівня оплати комунальних послуг.

Література

1. Мельник І. Г. Реформування житлово-комунального господарства та регулювання цін і тарифів на житлово-комунальні послуги населенню : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08. 02. 03 «Організація управління, планування і регулювання економікою / І. Г. Мельник. – Дніпропетровськ, 2005. – 19 с.
2. Об уровне жизни населения Донецкой области в 1 полугодии 2006 г. / Государственный комитет статистики Украины. Главное управление статистики в Донецкой области. – Донецк, 2006.
3. Об уровне жизни населения Донецкой области в 1 квартале 2006 г. / Государственный комитет статистики Украины. Главное управление статистики в Донецкой области. – Донецк, 2006.
4. Об уровне жизни населения Донецкой области за 9 месяцев 2006 г. / Государственный комитет статистики Украины. Главное управление статистики в Донецкой области. – Донецк, 2006.
5. Об уровне жизни населения Донецкой области в 2006 г. / Государственный комитет статистики Украины. Главное управление статистики в Донецкой области. – Донецк, 2007.
6. Об уровне жизни населения Донецкой области в 1 квартале 2007г. / Государственный комитет статистики Украины. Главное управление статистики в Донецкой области. – Донецк, 2007.
7. Об уровне жизни населения Донецкой области в 1 полугодии 2007г. / Государственный комитет статистики Украины. Главное управление статистики в Донецкой области. – Донецк, 2007.
8. Об уровне жизни населения Донецкой области за 9 месяцев 2007г. / Государственный комитет статистики Украины. Главное управление статистики в Донецкой области. – Донецк, 2007.
9. Об уровне жизни населения Донецкой области в 1 полугодии 2008 г. / Государственный комитет статистики Украины. Главное управление статистики в Донецкой области. – Донецк, 2008.
10. Об уровне жизни населения Донецкой области в 1 квартале 2008 г. / Государственный комитет статистики Украины. Главное управление статистики в Донецкой области. – Донецк, 2008.
11. Доходи та витрати населення Донецької області за 2007 рік: статистичний бюлетень / Державний комітет статистики України. Головне управління статистики Донецької області. – Донецьк, 2008. – 32 с.
12. Доходи та витрати населення Донецької області 1 квартал 2008 рік: статистичний бюлетень / Державний комітет статистики України. Головне управління статистики Донецької області. –Донецьк, 2008. – 26 с.

Надійшла 05.05.2009